

Т. В. Мамчур, М. І. Парубок

Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Україна

ФОРМУВАННЯ ГЕРБАРІУ УМАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ САДІВНИЦТВА (УМ)

Висвітлено історію формування Наукового гербарію Уманського національного університету садівництва (УМ) та сьогодення. Складові його колекції мають історичну, наукову і навчальну характеристику. Зі складу історичної іменної колекції виділено гербарні збори учня Уманського училища землеробства і садівництва – Йосипа Конрадовича Пачоського, які було зібрано в околицях міста Умані, оранжереях. Формування дендрологічного гербарію здійснив головний садівник Царициного саду (нині – Національний дендрологічний парк "Софіївка" НАН України) Юліус Робертівич Ланцький і Нікітського ботанічного саду, Крим. Наведено результати опрацювання ексикат Herbarium Florae Rossicae (1897-1907 pp.) історичного гербарію Уманського училища землеробства і садівництва, які зберігаються у науковому гербарії Уманського національного університету садівництва. Встановлено, що колекція ексикат нараховує 1948 гербарних зразків, отриманих шляхом обміну з ботанічним відділенням Санкт-Петербурзького товариства природодослідників. Проаналізовано кількісний склад ексикат окремих колекторів Herbarium Florae Rossicae та виявлено наявність гербарних зборів учнями училища І. Андрієвського, В. Бихацького, П. Герасимчук, І. Горбач, Ф. Заморського, В. Казуга, С. Руденко в 1899 р. в околицях Умані. Охарактеризовано меморіальні колекції викладачів ботаніки, які сформовані у різні віхи історії під час викладання курсу ботаніки, декоративної дендрології, лісівництва та ін. Опрацьовано меморіальну колекцію доцента В. А. Гаврилюка, зібрану під час проведення досліджень рослин у студентські роки (Карпати), навчання в аспірантурі (Ленінград), виконання науково-дослідницької роботи (півострови Чукотка та Камчатка). Автори наголосили на його бережливому ставленні до цінних історичних колекцій у часи його завідування кафедри ботаніки. У цьому дослідженні розглянуто створення навчальних колекцій *Algae*, *Lichenophyta*, *Bryophyta*, *Equisetophyta*, *Lycopodiophyta*, *Pteridophyta*, як демонстраційний матеріал на лабораторно-практичних заняттях, виокремлення сучасних студентських гербаріїв у дослідженні регіонів України та виїзних експедицій викладачами. Обґрунтовано роботу гербарію сьогодні та досягнення в майбутньому.

Ключові слова: гербарій УНУС (УМ); Herbarium Florae Rossicae; ексикати; історичні гербарії; Уманське училище землеробства і садівництва.

Вступ. Уманський національний університет садівництва у цьому році відзначає 175-ту річницю заснування. Започатковано навчальний заклад – Головне училище садівництва в Одесі (1844 р.) на базі Ботанічного саду. Одне з перших училищ у підготовці відмінних садівників тодішньої російської імперії. У 1859 р. з огляду на різкі зміни ґрунтово-кліматичних умов переведено училище до Умані у Царицин сад (нині – Національний дендрологічний парк "Софіївка" НАН України) та реорганізовано в Уманське училище землеробства і садівництва (Mamchur et al., 2017; Uchilishhe, 1910).

Згідно з Міністерством державного майна навчальні програми для земельних училищ передбачали у підготовці учнів перелік природничих предметів, зокрема і ботаніки, як основної фундаментальної дисципліни з вивчення дикорослих та інтродукованих рослин цієї місцевості, їх біологічну характеристику, умови зростання, формування гербарних зразків дендрофлори, фітофармакологічних, оранжерейних субтропічних і тропічних рослин.

Методи і матеріали дослідження. Гербарні колекції досліджували у науковому гербарії УНУС (УМ) шляхом аналізу гербарних зразків і гербарних етикеток. Інформацію про колекторів шукали за архівними даними музею історії університету. За результатами опрацювання колекції склали базу даних у форматі Excel, у якій таксономічну приналежність наводили за інформаційною системою "The Plant List" (The Plant List, 2019).

Результати дослідження. Формування історичної колекції гербарію Уманського НУС (УМ) відповідає історичним датам створення навчального закладу. Оскільки підтвердженням цього є рукописні етикетки зі зазначеним місцем збирання рослин "Одеса, 1848-49 pp., Ботанічний сад". Колекторами були учні училища під керівництвом викладачів у виконанні обов'язкового завдання: збори гербарію з ботаніки, з декоративного садівництва у кількості 2000 гербарних аркушів (рис. 1). У його започаткуванні потрібно завдячувати першому директору Головного училища садівництва професору, завідувачу ботанічного саду Рішельєвського ліцею м. Одеси – Олександрові Давидовичу Нордману.

Інформація про авторів:

Мамчур Тетяна Василівна, канд. с-г. наук, доцент, кафедра біології. Email: mamchur-tv@ukr.net

Парубок Маргарита Іванівна, канд. біол. наук, доцент, кафедра біології. Email: m.parubok69@gmail.com

Цитування за ДСТУ: Мамчур Т. В., Парубок М. І. Формування гербарію Уманського національного університету садівництва (УМ). Науковий вісник НЛТУ України. 2019, т. 29, № 7. С. 64–70.

Citation APA: Mamchur, T. V., & Parubok, M. I. (2019). Formation of Herbarium of Uman National University of Horticulture (UM). *Scientific Bulletin of UNFU*, 29(7), 64–70. <https://doi.org/10.15421/40290713>

Рис. 1. Гербарій (зліва направо): гербарна папка учня Уманського училища землеробства і садівництва Дмитра Мирошниченка, гербарний зразок *Calystegia sepium* (L.) R. Br. (1895 р.) та *Aster annuum* (1849, Одеса), колектор Овчинніков

Наступний директор училища – Домінік Сигизмундович Обніський – зміцнив матеріально-технічну базу училища навчальними посібниками, науковими працями природодослідників, гербарними зразками, ілюстрованими атласами для опису та визначення рослин.

У період керівництва третього директора, відомого ботаніка, лісівника Миколи Івановича Анненкова було налагоджено зв'язки з навчальними закладами, науковими товариствами, ботанічними садами, з якими проводився активний обмін ботанічними колекціями та гербарними зразками (Mamchur et al., 2017; Mamchur et al., 2018; Uchilishhe, 1910).

Так, згодом з розширенням підготовки фахівців лісівничого спрямування гербарні колекції поповнювалися гербарними зразками лісових як хвойних, так і листяних порід, зібраних в умовах "Греків ліс" та "Білогрудівська дача"; садівниче спрямування дендрологічними колекціями декоративних красивокувітучих кущів, ліан, дерев, їх культиварами як у "Царициному саді", так і "Нікітському ботанічному саді, Крим"; а також колекції культурних, ефіроолійних, зернових, овочевих, плодкових рослин, які вирощувалися на сформованих учнівських городах, садах, полях.

Ланцький Ю. Р.

Пачоський Й.К.

Руденко С. К.

Фото. Працівники Уманського училища землеробства і садівництва

В умовах Царициного саду колекції було створено підбором екзотичних видів і форм (Preiskurant, 1885), які зібрав і висадив у Арборетум (нині – Англійський парк ім. В. В. Пашкевича) головний садівник Василь Васильович Пашкевич, а потім і випускник училища Юліус Робертович Ланцький (див. фото) (Kravets, Mamchur & Chorna, 2015). Учні училища проводили фенологічні спостереження над 450 видами дикорослих і культурних рослин та 126 видами дерев і кущів Царициного саду під керівництвом викладача метеорології

Вільгельма Олександровича Поггенполя, принагідно збираючи гербарій і поповнюючи колекції гербарного фонду.

Варто зазначити, що у фондах гербарію (УМ) виокремлено гербарій проростків деревних порід (38 г.з., датовані 1912-1916 рр.), ймовірно, зібраних на дослідних полях, здійснено опис лісових культур під час проведення практичних занять з дисципліни "Лісівництво". Учні училища керувалися наочним матеріалом, навчальним підручником зі загальної лісової ботаніки за

редакцією П. Дюгур (Rukovodstvo, 1856), що містить ілюстрації пагонів лісових порід з листовою пластинкою та без них, сіячів листяних і хвойних дерев, кушів (рис. 2). Серед колекцій дендрологічного гербарію виявлено гербаризовані зразки декоративних рослин як у листовому, так і безлистяному станах, квітучому стані, з наявністю плодів, їх культивари (рис. 3) (Maslovata, Mamchur & Parubok, 2016).

Опрацювання рукописних етикеток надає не надто розширену інформативну частину, а тільки видові назви (укр., лат.), іноді місце збирання, колектор (рис. 4). Отже, виявити колектора цих гербарних зразків удалося за почерком наведених вище прізвищ, архівних матеріалів музею історії університету, автографу та ін. відзначок, зокрема Ю. Ланцького, Д. Мирошніченка, Г. Михельсона, В. Логовінського, П. Лучинського, М. Блонського та багатьох інших учнів училища.

Рис. 2. Учні лісового відділення на практичному полі виконують сівбу насіння у шкілку (ліворуч) та Англійський парк у НДП "Софіївка" НАН України, 1910 р. (праворуч)

Рис. 3. Відгиски із навчального посібника та гербарний зразок *Abies Nordmaniana* (Steven) Spach.

Рис. 4. Дендрологічний гербарій рослин *Sambucus lotundifolia* R. Br., *Kerria japonica* (L.) DC, *Acer campestre* f. 'Variegata'

Також серед фондів виокремлено й іменну колекцію гербарію Йосипа Конрадовича Пачоського (див. фото),

зібрану у період навчання (1882-1886 рр.) в училищі (рис. 5, 6). На сьогодні він відомий видатний українсь-

кий, польський учений-ботанік. У студентські роки зібрав понад 700 г.з. та описав їх у своїй першій науковій праці "Флора окрестностей г. Умани" (Pachoskii, 1887). Його історична колекція гербарію (399 г.з.) представлена дикорослими, культурними та зібраними оранжерейними рослинами, решта відправлена до Київського університету св. Володимира (нині – Київський національний університет Тараса Шевченка).

Ми виокремили збори Ex calolar Uman, Ex horto bot. Petropolitano, Ex horto botanico Uman, Ex herbarium Florae Umaniensis. Вважаємо, що саме тут він привив любов до знань природничих дисциплін під керівництвом викладачів – В. О. Погенполя, В. В. Пашкевича,

В. Я. Скрябішевського (Mamchur et al., 2017) та сформувався як майбутній великий науковець у галузі ботаніки. Й. Пачоський ще в юні роки цікавився рослинами як дикорослими, так і культурними, деревними, кущовими породами, декоративними рослинами закритого ґрунту, їх походженням та акліматизацією в умовах Уманщини. Про це й свідчить видовий склад його гербарію, який містить наведені вище рослини, де зазначено їх походження. Опрацьовуючи меморіальний гербарій, встановлено, що сформовані гербарні етикетки рукописні на гербарній сорочці, а також видруковані типографським способом польською мовою. Гербарій оформлено на аркушах формату 35×22.

Рис. 5. Гербарні зразки Й. К. Пачоського (зліва направо): *Jasminum nudiflorum* Lindl. (Ex calolar Uman, 1885), *Rhaphis flabelliformis* L'Her. ex Aiton (Ex calolar Uman, 1886), *Gagea lutea* (L.) Ker Gawl. (Ex horto botanico Uman, 1882)

Рис. 6. Світлина теплично-оранжерейного комплексу Уманського училища землеробства і садівництва, де зібрав гербарій Й. Пачоський, 1880-1886 рр.

Подальша наукова діяльність Й. К. Пачоського продовжила дослідження терен України свого часу на Поділлі, Одещині, Херсонщині, Миколаївщині та інших

місцевостях і підтверджена гербарними зборами в гербарії (KW, MSUD, KHEM, LW, LWS, MKM, SIMF) (Shyian, 2011).

Унікальність гербарію (UM) відображає його історичні віхи формування, колекторами якого виступають учні училища, викладачі, а швидкоплинність літ примножує дедалі нові колекції, сформовані не тільки на теренах Уманщини, а й отримані за обміном. Так, ексикати *Herbarium Florae Rossica* (1948 г.з., датовані 1840-1907 рр.), зібрані у Центральній Європі, Азії, Далекому Сході, подаровано ботанічним відділенням Санкт-Петербурзького відділення природодослідників (рис. 7.). У його формуванні брали участь відомі українські та російські ботаніки, що слугувало для учнів училища цінним наочним матеріалом у вивченні рослин із цих територій (Lipshitz & Vasilchenko, 1968; Kravets, Mamchur & Chorna, 2015; List of plants, 1901).

Ініціатором цієї подвижницької справи був С. І. Коржинський, а продовжувачем Д. І. Литвинов (List of plants, 1901). До 1914 р. кількість колекторів, які надіслали засушені рослини для *Herb. Fl. Ros.*, досягала 163. Ексикати, як еталонні зразки видів, важливі для роботи систематиків. Найстаріші екземпляри фондів відзначено 1840-1842 рр. – *Tribulus terrestris* L. (колектор К. Мейнсгаузен); автентичні г.з. *Astragalus turczaninowii* Kar. et Kir. та *Astragalus nivalis* Kar. et Kir. (колектори Г. Карелін та І. Кирилов). Гербарні етикетки ексикат *Herb. Fl. Ros.* часто містять досить розгорнуту інформацію щодо представлених видів, однак особливістю випуску є відсутність вказівки на родини. Серед них відібрано 24 г.з. типифікованих, які мають світове наукове значення та потребують подальшого дослідження.

Рис. 7. *Herbarium Florae Rossicae* (зліва направо): історична папка *Herb. Fl. Ross.* та найстаріший г.з. – *Tribulus terrestris* L., колектор К. Мейнсгаузен (Туркменістан, 1840 р.), *Sambucus nigra* L., колектор С. Руденко (Україна, Київська губ., околиці Умані, 1901 р.)

Здійснивши дослідження другої частини фонду (UM), ми виокремили в меморіальній гербарії викладачів ботаніки, які свого часу проводили наукові дослідження та поповнювали фонди своїми іменними колекціями: проф. І. І. Білоуса (131); асист. О. С. Бондара (142); асист. В. С. Горячевої (63); асист. Н. І. Кутової (168); доц. В. А. Гаврилюка (158); доц. Т. О. Кравець (3146) та ін. Опрацювання меморіальної колекції, завідувача кафедри, доцента В. А. Гаврилюка, дали результати його досліджень рослин у час студентських років (Карпати), навчання в аспірантурі (Ленінград), виконання науково-дослідницької роботи (півострови Чукотка та Камчатка). Можна стверджувати, що В. А. Гав-

Учні училища взяли активну участь у формуванні цих колекцій, досліджуючи рослини Уманщини. Майже третина г.з. повернулася до училища. Серед колекторів виявлено І. Андрієвського, В. Бихацького, П. Герасимчук, І. Горбач, Ф. Заморського, В. Казута, С. Руденко (див. фото та рис. 7) та ін. (Mamchur et al., 2017, 2018).

Фонди гербарію (UM) постійного зберігання налічують 27 712 г.з., які містять низку цінних зборів історичного, наукового та навчального напрямку, але щороку поповнюються новими зборами студентів, аспірантів, викладачів під час навчального процесу, проведення наукових досліджень, здійснення виїзних експедицій.

Під час опрацювання цієї колекції виявлено, що види ексикат *Herb. Fl. Ros.* належать майже до 100 родин покритонасінних рослин. Найбільшу кількість родин (75) налічує клас *Magnoliopsida* (=Dicotyledonae): Клас *Liliopsida* (=Monocotyledonae) представлений 18 родинами: Голонасінні представлені 4 родинами, а вищі спорові – двома.

У складі історичної частини, окрім *Herb. Fl. Ross.*, виявлено ексикати відомого ботаніка, професора Харківського університету Василя Матвійовича Черняєва (1794-1871), Нб. medic. Hipp. В. М. Czerniaew (29 г.з., 1860-1864 рр.); німецького ботаніка-систематика, міколога, бріолога і фармацевта Г. Л. Рабенгорста (G. L. Rabenhorst) (1806-1881) – 181 г.з. та ін. цінні колекції.

рилюк тривалий час був головним хранителем історичного гербарію і зберігся до сьогодні. Його дослідження ми оприлюднили у наукових працях та монографії (Chorna et al., 2018).

Беручи до уваги сьогодні, за навчальними планами курс ботаніки викладають під керівництвом доцентів М. І. Парубок, Т. В. Мамчур на трьох факультетах: агрономії, плодоовочівництва, екології та захисту рослин, лісового і садово-паркового господарства. Так, фонди гербарію (UM) щороку поповнюються студентськими гербаріями під час навчальних практик на території Уманщини, регіонів України, виїзних наукових експедицій, виконання науково-дослідної роботи.

Серед третьої частини – навчальний гербарій (17 448 г.з.) (Mamchur & Budzhak, 2017), виокремлено гербарій демонстраційний (978 г.з.) та студентський – Чернівецького державного університету (25 г.з., 1975 р.); Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (761 г.з.); Уманського сільськогосподарського інституту (784 г.з.); Уманського національного університету садівництва (14 900 г.з.). У ньому виділено іменні гербарії свого часу відмінних студентів факультету плодоовочівництва і виноградарства: О. І. Шиндера (183 г.з., 2003-2004 рр.), А. В. Клібана (217 г.з., 2011-2012 рр.); студентів факультету агрономії В. М. Фещенка (50 г.з., 2006-2007 рр.), О. О. Куценка (73 г.з., 2011-2012 рр.), що вирізняються регіональною, місцевою флорою та м. Умані. Гербарій із інших наукових установ подарували фонду доценти Н. Г. Гордєєва (СНЕР) та Г. А. Чорна (УПУ).

Демонстраційний систематичний гербарій *Algae, Lichenophyta, Bryophyta, Equisetophyta, Lycopodiophyta, Pteridophyta*, морфологічний гербарій використовують як наочний матеріал для вивчення курсу ботаніки під час проведення лабораторно-практичних занять.

Висновки. Гербарій Уманського НУС – унікальне на сьогодні зібрання рослин, яке є не тільки раритетом у своїй царині, але й цінним посібником з вивчення місцевої флори України та зарубіжжя в їх історичному аспекті. Продовжується його поповнення аборигенними та інтродукованими видами.

У 2016 р. Науковий гербарій Уманського НУС зареєстровано в Index Herbarium (New York) з ідентифікатором (акронім) – UM.

Діяльність Гербарію (UM) спрямована на підтримання відповідних умов збереження історичних колекцій та формування сучасних досліджень судинних рослин, створюючи їх з лікарських, ефірно-олійних, декоративних та інших груп корисних рослин Черкаської та суміжних областей.

Тому для роботи з матеріалами гербарію викладачі, студенти, аспіранти, докторанти, науковці інших установ створили електронну базу у форматі Excel. Також у подальшому заплановано оцифрування цього матеріалу.

Подяки. Висловлюємо щирі вдячність завідувачу музею історії О. В. Свистун за отримані архівні матеріали, історичні світлини та провідному бібліотекарю Н. В. Михайлової за можливість ознайомлення з літературою відділу стародруків.

Перелік використаних джерел

Chorna, H. A., Mamchur, T. V., Svystun, O. V., Denysko, I. L., Parubok, M. I. (2018). *U poshukakh shchastia: zhyttievyi shliakh botanika V. A. Havryliuka v shchodennykh, lystakh, spohadakh suchasnykhiv*. Kiev: Vydavets A. V. Palyvoda, 468 p. [In Ukrainian].

Kravets, T. O., Mamchur, T. V., & Chorna, H. A. (2015). Eksykaty Herbarium Florae Rossicae istorychnoho herbariiu Umanskoho uchylyshcha rilynstva i sadivnytstva. (Ser. Biology). *Visn. KhNU im. V. N. Karazina*, 25, 72–76. Kharkiv. [In Ukrainian].

Lipshits, S. Iu., & Vasilchenko, I. T. (1968). *Tsentralnyi gerbarii SSSR. Istoricheskie ocherk*. Leningrad: Leningr. otd-nie, Nauka, 142 p. [In Russian].

List of plants. (1901). *Schedae ad Herbarium Florae Rossicae, a Museo Botanico Academiae Imperialis Scientiarum Petropolitanae editum. Spisok rastenii gerbarii Russkoi flory, izdavaemogo Botanicheskim Muzeem Imperatorskoi Akademiei Nauk*. SPb., Vol. III., № 601–900, 88 p. [In Russian].

Mamchur, T. V., & Budzhak, V. V. (2017). Navchalna kolektsiia herbariiu Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva (UM). *Rehionalni problemy vyvchennia i zberezhenia bioriznomanittia: Materialy Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii, prysviachenoï 140-richchiiu Botanichnoho sadu i kafedry botaniky, lisovoho i sadovo-parkovoho hospodarstva Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yurii Fedkovycha*, Chernivtsi, October 5–6, 2017, (pp. 81–82). Chernivtsi: ChNU. [In Ukrainian].

Mamchur, T. V., Karpenko, V. P., Parubok, M. I., & Nepochatenko, O. O. (Ed.). (2018). *Herbarii uchniv uchylyshcha zemlerobstva ta sadivnytstva u fondi herbariiu UNUS (UM). Aktualni problemy lisovoho i sadovo-parkovoho hospodarstva: Materialy naukovopraktychnoi konferentsii*, Uman, May 23–24, 2018. (pp. 42–52). Uman. [In Ukrainian].

Mamchur, T. V., Karpenko, V. P., Parubok, M. I., & Svystun, O. V. (2017). *Vcheni-botaniky Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva ta yikh naukovi doslidzhennia (1921–2016)*. Uman: VPTs "Vizavi", 280 p. [In Ukrainian].

Maslovata, S. A., Mamchur, T. V., & Parubok, M. I. (2016). Kolektsiia herbarnykh zrazkiv rodu *Ulmus* L. v naukovomu herbariiu Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva. *Perspektyvy lisovoho i sadovo-parkovoho hospodarstva: Materialy Vseukrainskoi konferentsii: Treti Annenkovskii chytannia*. (pp. 152–157). Uman. [In Ukrainian].

Pachoskii, I. (1887). *Ocherki flory okrestnostei g. Umani Kievskoi gubernii*. (Vol. 8). *Zapiski Kievskogo obshchestva estestvoispytat*, 2, 371–439. Kiev. [In Russian].

Preiskurant. (1885). *Preiskurant k rasteniam i semenam, prodaiushhimsia v Umanskom Tzaritsynom Sadu*: Uman, Kievskoi gubernii. SPb.: Tip. V. Kirshbauma, 95 p. [In Russian].

Rukovodstvo. (1856). *Rukovodstvo k obshchei i lesnoi botaniki, dlia egerskikh uchilishh ministerstva gosudarstvennykh imushchestv*. Sostav. korpusa lesnichikh shtabs-kapitan P. Diutur. S.-Peterburg: v tip. Min. gos. imushh. 105 p. [In Russian].

Shyian, N. M. (Ed.). (2011). *Herbarii Ukrainy Index Herbariorum Ukrainikum*. Kyiv: In-t botan. im. M. H. Kholodnoho NANU "Alterpres", 442 p. [In Ukrainian].

The Plant List. (2019). *Missouri Botanical Garden and Royal Botanic Gardens, Kew Announce Completion of The Plant List*. Retrieved from: <http://www.mobot.org/theplantlist/>.

Uchilishhe. (1910). *Umanskoe uchilishhe sadovodstva i zemledeliia*. Sostav. direktorom uchilishha M. E. Safronovym pri uchastii prepodavatelei i zavediushchikh otelnymi otrasliami. SPb., 80 p. [In Russian].

T. V. Mamchur, M. I. Parubok

Uman National University of Horticulture, Uman, Ukraine

FORMATION OF HERBARIUM OF UMAN NATIONAL UNIVERSITY OF HORTICULTURE (UM)

The article deals with the history and the present of the formation of the Scientific Herbarium of Uman National University of Horticulture (UM). The constituents of its collection have historical, scientific and educational characteristics. Herb collection of Yosyp Konradovych Pachosky, a student of the Uman School of Agriculture and Horticulture, which was collected in the outskirts of the town of Uman and greenhouses, is isolated from the composition of the historical nominal collection. Formation of the dendrological herbarium was made by the Main Gardener of the Tsarina Garden (now the National Dendrological Park "Softiyivka" of the NAS of Ukraine) Yulius Robertovych Lansky and Nikitsky Botanical Garden, Crimea. The results of the study of the Herbarium Florae Rossicae (1897-1907) exiccates of the historical herbarium of the Uman School of Agriculture and Horticulture which are stored in the scientific herbarium of the Uman National University of Horticulture are presented. It is found that collection

of exsiccates has 1948 herbarium samples obtained by exchange with the botanical branch of the St. Petersburg Society of Naturalists. The quantitative composition of the exsiccates of individual collectors of Herbarium Florae Rossicae was analyzed and the presence of herbarium collections by pupils of the school I. Andrievsky, V. Bykhatsky, P. Herasymchuk, I. Horbach, F. Zamorsky, V. Kazuta, S. Rudenko in 1899 in the outskirts of Uman was found. The memorial collections of botany teachers formed different milestone in the history of the course of teaching botany, decorative dendrology, forestry and others are characterized. A memorial collection of Associate Professor V. A. Havryliuk was collected during the research of plants in the student years (the Carpathians), postgraduate studies (Leningrad), research work (Chukotka and Kamchatka Peninsula) was worked out. The authors pointed out his careful attitude to valuable historical collections during his time in charge of the Department of Botany. Creation of educational collections of *Algae*, *Lichénophyta*, *Bryophyta*, *Equitysetophyta*, *Lycopodiophyta*, *Pteridophyta* as demonstration material at laboratory and practical classes, isolation of modern student herbarium in the study of regions of Ukraine and field expeditions by teachers are considered in the article. The work of the herbarium today and achievements in the future are substantiated.

Keywords: Herbarium of UNUH (UM); Florae Rossicae herbarium; exsiccates; historical herbarium; Uman School of Agriculture and Horticulture.